

СТАНОВИЩЕ

Относно: дисертационен труд “Икономически активното население в България-образователна структура и прогноза (1985-2021 г.)”
за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по *научна специалност*
„Статистика и демография“

Автор на дисертационния труд: Адриана Валентинова Христова”
Член на научното жури: проф.д-р Маргарита Николаева Атанасова,
УНСС, катедра „Човешки ресурси и социална защита“;

Състоянието и динамиката на образователната структура на икономически активното население е ключов фактор за социално-икономическото развитие на страната и конкурентоспособността на производството. В условията на съвременната икономика на знанието качествата на човешкия капитал от различните възрастови групи и региони е в основата на успешната политика в областта на заетостта, регионалното развитие и социалната кохезия. Във връзка с това може да се подчертае актуалността и значимостта на избрания изследователски предмет на настоящата дисертация, където се обобщават и представят резултатите от задълбочено изследване на динамиката на образователната структура на работната сила в България през последните десетилетия и се очертава нейното бъдеще в средносрочен план.

Основната цел на дисертационното изследване е да се изследват промените в образователната структура на икономически активното население на България за периода 1985- 2011 г. От позициите на така формулираната цел, се систематизират конкретни изследователски задачи, които са посочени в увода и са в основата на структурата на дисертационния труд. Изложението на дисертацията обхваща три основни глави, като първата е посветена на теоретико-методологичните основи на изследването и концептуалните аспекти на образованието като качествена характеристика на икономически активното население. Във връзка с това авторката проучва значителен брой съвременни български и чуждестранни литературни източници в тази област като отделя специално внимание на факторите за изменение на образователната структура на икономически активното население, подходите и методите за изследване на измененията в образователното равнище на икономически активното население. В теоретико-концептуалната рамка на дисертационното изследване се разглеждат както макроикономически модели на връзките между образователното равнище на населението и системите на обществото така и логически модели на формирането на образователната структура на икономически активното население и връзките между нея и факторите за изменението ѝ в България. В първата част се отделя място за анализ и представяне на информационната база на проучването. Във втора глава (“Развитие на образователната

структура на икономически активното население на България през периода 1985-2011 г.”) се представят резултатите от авторово изследване на демографските характеристики на икономически активното население в България по образователни категории според преброяванията през 1985-2011 г. Успешното изпълнение на ключови задачи на дисертацията се реализира чрез представените в тази част резултати от изследване на изменението на основните демографски характеристики на икономически активното население по образователни категории в България през периода 1985-2011 г. и кривите на икономическа активност и заетост по образователни категории през периода. В тази част на дисертацията се откроява приложеният метод за изследване на вариацията на тримерни разпределения по комбинации от категорични и вариационни признаци (равнище на образование, пол, възраст и местоживееене) в областта на образователната структура на икономически активното население и заетите лица. Резултатите от извършения емпиричен анализ за извеждане на дългосрочните тенденции на изменение на образователната структура на икономическите активните и заетите лица в страната през периода 1985-2011 г. (общо, в градовете и в селата) са представени по ясен и разбираем начин. В трета глава (“Прогноза за развитието на икономически активното население на България по категории на образование за периода 2015- 2021 г.”) се представят както методологичните основи на прогнозирането на потенциалното икономически активно население така и средносрочна прогноза за потенциалното икономически активно население на страната през периода 2015-2021 г. по пол, петгодишни възрастови групи и образователни категории. Формулирани са предложения за усъвършенстване на разгърнатата система от статистически показатели за изучаване на икономически активното и заетото население като основа за обогатяване на информационната база за вземане на бъдещи управленски решения относно развитието на работната сила, пазара на труда, образованието и обучението. В края на този раздел се представят редица препоръки за усъвършенстване на политиките, стратегиите и системите за образование, обучение, заетост и др., част от които (въвеждане на ефективни механизми за обвързване на образованието и обучението с трудовия пазар, рационализиране на дейността на бюрата по труда в областта на развитието на уменията на работната сила, насърчаване на работодателите да инвестират в човешките ресурси) имат нужда от допълнителна аргументация. Разработената прогноза за развитието на икономически активното население в България по категории на образование до 2021 г. е ценен ориентир за очакваната динамика и тенденции в ключовите съвкупности от работната сила, на която ще се разчита за социално-икономическо развитие на страната през следващите години.

Внимателното запознаване с дисертацията показва, че тя обхваща и представя резултатите от задълбочено и добросъвестно изследване, сред които могат да се открият постижения в следните направления: А)Избраният и аргументиран подход и методически инструментариум за проучване на образователната структура на икономически активното население по основни категории има потенциал за приложение и в бъдеще в изследвания свързани с проучване на заетостта, търсенето и предлагането на труд и др. Б)Проведеното в аналитичната част на дисертацията изследване проследява и откроява ключови тенденции в развитието на образователната структура на работната сила в страната през периода след 1985 г..Във връзка с това се систематизират и представят по разбираем и убедителен начин изводи от анализ на официална статистическа информация за икономическата активност и заетостта на населението от четири основни образователни категории: висока, средна, ниска и необразовани. В)Проучената, систематизирана и представена по подходящ начин статистическа информация за основните тенденции в развитието на образователната структура на икономически активното население в страната е със значим познавателен потенциал както за състоянието и динамиката на човешкия капитал в нашата страна, така и за ефективността на политиките в областта на образованието и обучението. По този повод може да се препоръча в бъдеще да се потърсят възможности за по-широко популяризиране на резултатите от емпиричния анализ, вкл. и на разработените криви на икономическа активност и на заетост по образователни категории.

Дисертационното изследване обобщава и систематизира необходими и ценни изводи и систематизирани по подходящ начин статистически данни за състоянието и тенденциите в развитието на образователната структура на икономически активното население в България през последните десетилетия. На тази основа може да се открие потенциалът на настоящата дисертация да бъде полезен източник на информация при изграждане на ефективни подходи и решения в областта на развитие на човешкия капитал, политиките на пазара на труда и системата за образование и обучение в нашата страна през следващите години.

Широката гама от анализи и изводи в дисертацията е основа за редица въпроси, два от които авторката може да коментира по време на защитата:

1. Едно от съществените постижения на изследването е аргументираното открояване на „подмладяването“ на необразованата работна сила в контекста на цялостното остаряване на икономически активното население през периода. (с.80 и с.89) В условията на положителните промени в образователната структура на населението и на работната сила след 1985 г. се подчертава, че през 2011 г. 51% от необразованото икономически активно население е до 35 г.. При това прогнозата (с.162) отразява относително стабилизиране на тази тенденция и през

2021 г. се очаква 49% от необразованото икономически активно население да е до 35 г. Във връзка с това по време на защитата авторът може да представи своята позиция относно факторите за това „подмладяване“ на необразованата работна сила.

2. Кривите на икономическа активност и на заетост по образователни категории ясно открояват спада в икономическата активност и на заетостта при лицата с ниско образование и необразованите през 2011 г., (с.107 и с.111), преобладаващата част от които (както се подчерта по-горе) са лица до 35 г. По какъв начин авторката може да свърже тази тенденция с направения от нея извод, че „...чрез безработицата могат да се забележат дефектите в образователната система“ (с.90) и кои са възможните подходи за бързо преодоляване на проблема с „икономически активните необразовани младежи“.

Авторефератът е подготвен в съответствие с изискванията и отразява основните аспекти от проведеното изследване. Представени са четири публикации във връзка с дисертационния труд (две от публикациите са в списание „Население“, една от публикациите е в списание “Статистика“ и една от публикациите е в сборник от научна конференция), които включват определени части и идеи от дисертацията.

Заклучение

Проведеното изследване и изводите от него по избраната проблематика показват, че докторантката е изпълнила добросъвестно поставените в дисертационния труд основна цел и задачи. Чрез проучване и критичен анализ се представят и систематизират основните тенденции в образователната структура на икономически активното население в България през изминалите десетилетия и се прави прогноза до 2021 г. Представеният труд съдържа научни и научно-приложни резултати, които отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН. На основата на гореизложеното предлагам на уважаемите членове на научното жури да се присъди на Адриана Христова образователната и научна степен ‘Доктор’ по научна специалност „Статистика и демография“.

Подпис:

/Проф.д-р М.Атанасова/